

Szöveg helyett

A „Kép helyett” kiállítás-sorozat címére rimelve, Urbancsok Máriusz „szöveg helyett”-nek nevezte megnyitóját, amit a sorozat legutóbbi kiállításán, a múlt héten szombaton délután mondott el, Bessenyei Bence kiállításán.

Az első Ruzicskay-ösztöndíjáról, s alkotásairól meg tudhatjuk, hogy „pillanatfelvételt” láthatnak a látogatók, Bence ép-

pen itt tart, éppen ezeket alkotja, s az a szép, hogy „mindegy mi volt eddig, nem tudhatjuk, mi lesz ezután. Végezetül Urbancsok Máriusz egy Szabó Lőrinc verssel – Ju Hang Ci alma – illusztrálta a művészet és valóság cseppet sem egyszerű viszonyát, kellemes, gondolkodtató perceket kívánva Bessenyei Bence grafikáinak, festményeinek megtekintéséhez.

– Ilyennek érzi ezt a kiállítást?

– Kicsit kapkodva születtem, ugyanis augusztus 20-ára készültem itt Szarvason egy kiállításra. A Ruzicskay-ösztöndíjnak már akkor örültem, amikor hírt vettem, hogy Szarvason lesz ilyen, annak meg, hogy én nyertem el, különösen örülök.

– A „Kép helyett” sorozatot követte-e, milyennek látja az ötletet?

– Jó ötlet, tetszik, még akkor is, ha egy hét elég rövid idő, a szarvasiak így sürítve látják az alkotásokat, a műveket. Az azonban mindenképpen jó, hogy kiderülhet, ki kicsoda Szarvason a képzőművészetben. Sajnos nem tudtam követni a kiállításokat, szombatonként tanítok, de hiszem, hogy gazdagodtak általuk a látogatók.

– Említett egy augusztus 20-iki kiállítást, az milyen lesz? – Jobb lesz, mint a mostani.

A „Kép helyett” kiállítás sorozat utolsó alkotójaként Lestyan Goda János mutatkozik be április 10-én, szombaton 16 órakor a Tessedik Sámuel Múzeumban. A kiállítást Kó Boldizsár nyitja majd meg. (A sorozatnak lesz még egy zárórendezvénye április 17-én.)

Lestyan Goda János:

Szül.: 1972; Iskolák: 1987-1991 – Szeged, Tömörkény István Képző és Iparművészeti Szakközépiskola (1991: Középszintű Köztársasági Rajzverseny első díja); 1991-1992 – Nyíregyháza, Művészeti Középiskola; 1992-1997 – Magyar Képzőművészeti Egyetem, szobrász szak, mester; Segedi György; 1997-1999 – Egyetemi mester-kurszus, mester: Farkas Adám.

1996-2000 – Patay László mester tanárségédeként anatómiát, tér-és formaábrázolást tanított a szarvasi főiskolán.

2001-től a Magyar Képzőművészeti Egyetem szobrász tanszékén tanít.

Kiállítások: 1997 – Providencia Biztosító ösztöndíja a villányi művésztelepen, csoportos kiállítás a Providencia székházában, Budapesten; Szegedi Képtár, csoportos kiállítás; Ráckevei Képtár, csoportos kiállítás; 1999 – Pécs, Kispalotyi Biennálé; Békéscsaba, Alföldi Tárlat; Budapest, Polaris Galéria; 2000 – Óbudai Művelődési Ház, Budapest; 2002 – Szabó Lőrinc szobor, Debrecen, Szarvas város újjáépítésének 280. évfordulójára készített emlékmű, Ladislav Sabó-val; 2003 – halak-fény-képek, Szarvas, Szuhaj Györggyel; Millenáris Park, Budapest

Szarvas is szerepel

A szarvasi önkormányzat támogatását is kérte a Berta László vezette Panoráma Film Produkciós Iroda a most készülő 'Utaz velünk Magyarországon' című honismereti turisztikai műsor-sorozat finanszírozásához. Az újszerű játékos vetélkedő műsort a Duna Televízió sugározza majd szombat délutánonként heti gyakorisággal. A készítő filmkkel szeretnének irányt mutatni mind azoknak, akik szívesen töltönnék egy hétvégét, egy-egy hetet hazánk csodálatos, de kevésbé ismert vidékein. Az adásokat meghatározott útvonal szerint állítják

össze, a vetélkedő kérdései az érintett települések látványosságaihoz, különlegességeihez kapcsolódó rejtvenyek lesznek. A műsor-sorozat első hat adásának egyikét Csongrád, Kunszentmárton, Békésszentandrás, Szarvas, Cserkeszőlő és környéke turisztikai bemutatására tervezték. A szarvasi képviselők felhatalmazták Babák Mihály polgármestert, hogy aláírja azt a szándéknyilatkozatot, mely szerint a város bruttó 250 ezer forinttal támogatja a produkciót, melyben Szarvasot körülbelül 10 percben mutatják be.

K. Zs.

Tudósportré
Dr. Molitorisz Pál

Dr. Mendöl Tibor és Szarvas I. rész

Dr. Mendöl Tibor földrajztudós, egyetemi tanár, a földrajztudományok doktorának pályája és munkássága sok szalonkapcsolódik Szarvashoz, neve városunkban mégis elsősorban csak a szakmabeliek előtt ismert. Emlékét Szarvason nem őrzi utcanev, neveit sem jelöli emléktábla. Pedig Mendöl a földrajztudomány kimagasló, nemzetközileg elismert művelője volt, tudását tanítványok seregének adta át. Megírta a Szarvas földrajza c. klasszikussá vált településföldrajzi munkáját, s ennek ellenére tájékozódásom szerint neve, munkássága nem kap kellő hangsúlyt a szarvasi iskolák földrajz óráin. Tudományos pályájának bemutatására nem vállalkozhatunk, ezt elvégezték volt munkatársai, pályatársai, tanítványai. A Földrajzi Közlemények Mendöl halálának tizedik évfordulójára kiadott emlékszámból, vagy a Bekési Élet c. tudományos folyóirat részben tematikus 1980. évi 4. számából átfogó képet nyerhetünk pályafutásáról, tudományos tevékenységéről, műveiről.¹ Ezúttal Mendöl Tibor szarvasi és egyetemi éveit, valamint városunkra vonatkozó munkásságát kívánjuk bemutatni.

Családja

Mendöl Tibor 1905. május 5-én született Nagyszénán, evangélikus pedagógus-papi családból. Nagypapa Mendöl János a Pozsony megyei Alsószéliben volt evangélikus tanító. Édesapja Mendöl Lajos 1875-ben született, szintén Alsószéliben. Gimnáziumi (Pozsony, Sopron), majd teológiai tanulmányai (Sopron, Tübingen) elvégzésével középiskolai tanári oklevelet is szerzett. Diplomája megszerzése után rövid ideig segédlelkész Orosházán, majd egy évtizedig Nagyszénás evangélikus lelkésze volt. 1911 elején – jórészt éppen gyermeke iskolatársa érdekében – Szarvasra költöztek, s Mendöl Lajos lelkészi hivatását tanári állásra cserélte fel. A szarvasi gimnázium 1910. december 14-én választotta meg rendes vallásánarává, s férfiora délen, 1926. október 24-én bekövetkezett haláláig tanárként működött Szarvason. Tagja volt a gimnázium felügyelő bizottságának. Aktívan bekapcsolódott a város társadalmi életébe. Előnye volt a Szarvasi Kaszinóknak, állandó cikkiprója volt az egyházi lapoknak. Tehetségét, szorgoságát szónoki képességét lelkészként és tanárként egyaránt a magyar kultúra és a nevelés ügyének szentelte.

Kellő Gusztáv ev. lelkész, sógora Lügner Alfréd és Mendöl Lajos Szarvason 1911-ben

Mendöl Tibor édesapja, Salath Ilona szintén pedagógus családból származott, édesapja Salath Tamás hosszú ideig főtanítója volt a békéscsabai ev. iskolának.

A szarvasi évek

A Mendöl család Szarvasra költözve megvette az Óteplom közelében lévő Vajda Péter utca 29. (ma Vajda Péter u. 10.) szám alatti családi házat. (Az épületet – melyben később dr. Nádor Jenő gimnáziumi tanár, igazgató lakott – 1980 körül lebontották.) 1916-ban a család a Beliczey u. 4. (ma Szabadság utca 8.) számú, a gimnázium tulajdonában lévő épületbe költözött, melyben a gimnáziumi alumneum (étkezdé) is működött. (Ez az épület sem áll már, helyén többszintes önkormányzati berlakás épült.) Az étkezdé vezetője, „tápitézeti eforusa” Mendöl Lajos volt.

Mendöl Lajos

A gyermek Mendöl Tibor sokoldalú érdeklődési köréből korán került középpontba a földrajz: „Még nem jártam iskolába, de olvasni már tudtam, amikor játékszerűen kezdtem megbarátkozni a térképekkel” – írja önéletrajzában. Elemi iskolai tanulmányait a szarvasi ág. h. ev. egyházközség népiskolájában kezdte 1911-ben, tanítója Chovan Jolán volt.

Sokoldalú érdeklődésére jellemző levelezőlap, ásvány- és bélyeggyűjteménye, de régi pénzeket is gyűjtött. Elemista korában földrajzi társasjátékokat szerkesztett, középiskolásként verseket, szindarabokat írt. A szindarabokat elő is adták, maga is játszott; az előadásokat felmőlték is látogatták. A kortársai által kedvelt gyermekjátékok, sportjátékok ugyanakkor nem keltették fel az érdeklődését, értellenül szemlélte a szurkolók lelkesedését is.¹

Gimnáziumi tanulmányait 1915-ben kezdte meg a szarvasi ev. főgimnáziumban, osztályfőnökei az első két évben dr. Neumann (Nádor) Jenő, ezt követően pedig Szederényi László tanárok voltak. A gyermek Mendöl már olyan szellemi színvonalon állott, hogy felöltöttek, például a szarvasi járásbírósg nagyműveltségű vezetője, Mészáros Gusztáv m. kir. táblabíró is szívesen elbeszélgetett vele. A már idős dr. Zsilinszky Mihály, történész, tanár, a szarvasi választókerület országgyűlési képviselője is gyakran sétálgatott, beszélgetett a csodagyerekek tartott okos fűvél.

Mendöl Tibor elemi iskolai értesítő könyvecskéje

A gimnázium VI. osztályos tanulója 1921-ben (Mendöl a középső sorban jobbról a második, az első sorban középen Szederényi László osztályfőnök)

Szülei hamar észlelték gyermekük rendkívüli tehetségét, s különösen a földrajz iránti vonalmát; s tudatosan nyújtottak segítséget ez irányú fejlődéséhez. Mészáros Jenő festőművész 22. sokszor rajzoltatott térképeket a kisdíjak Tiborral, aki meglepő rajzkészségről és topográfiai érzékről tett tanúságot. Édesapja nagyobb utazásokat tett a gimnazista diák fiával az országban, de utazott a Magyar Keresztény Diákszövetség szervezésében is. (Utazási pl. 1917: Balatonfüred; 1918: I. Borsod, Zólyom és Bars vármegyék, 2. Békéscsaba és Nagyvárad; 1920: 1. Mezőtúr, 2. Budapest; 1922: 1. Dobogókő, 2. Szege.) Ezekről az utakról korához képest feltűnően érett, rendszerező; térképekkel, épületek, hidak, címerek rajzaival illusztrált útinaplót készített.

A szegedi útinapló címlapja

Felkészültsége, éles szemű megfigyelései, felismerései, véleményei már kisgimnazista korában előreveltek a későbbi tudóst. Lapozunk bele a 12 éves kisdíjak útinaplójába. A Balaton látványának leírása nemcsak érzelmegzardságról, hanem bámulatos íráskészségről, meglepően könnyed és elegáns stílusról is tanúskodik:

„Előtem áll a simatükri, ragyogóan halványkék vízfőző, a maga leheletszerű, éteri finomságával. Balatonfüred tartzózkodásom idején sokszor órákat töltöttem a nagy víz partján, s bámultam a csodás tükörnek rezzenéseit, színének változásait az indigótól a berlini kéken, az azíron és a sejtésszerű, lebegő halványkékken át a tengerzöldnek és a ragyogó fehérek minden elképzelhető változatáig a meglepőbbnél meglepőbb, finomnál finomabb búvós hatású vízfelületen. A távolban Tihany szelídüléjű hegyének ködös vonalai, a közelben a zöldellő nádasok, az ezer színben pompázó gyümölcsöskertektől, szőlőtől tarkított dombokok, fehérek villák; ragyogó, derült ég mesésen harmonikus képe lebeg előttem; s mintha a tó közepéről érkezne enyhe légáramlat, a „Magyar tenger” leírhatatlan büvérejt szellege érintené arcomat...” A gyermek Mendöl élményeit, benyomásait szinte egy impresszionista festmény látványának hatásával jeleníti meg az olvasó előtt.

Tudatosan készült pályájára: „A gimnázium felsőbb osztályainak küszöbén már tudtam, hogy geográfus leszek. A körülményekhez képest ennek megfelelően igyekeztem olvasmányaimat is megválogatni; és az iskolai tantárgyaknak is főleg olyan részleteit költöttem le, amelyek felismerem, vagy sejtettem földrajzi vonatkozásait.” – jegyzi meg önéletrajzában. Gimnáziumi bizonyítványainak tanúsága szerint azonban nemcsak a szívéhez legközelebb álló földrajzból, hanem valamennyi tantárgyból jeles eredményt ért el. A Szarvasi Közöny 1923. június 9-i száma büszkén számol be a Budapesten rendezett országos diákersenyőről, melyen a főváros és a vidék legjelesebb diákjai vettek részt, s Mendöl Tibor, a szarvasi főgimnázium VIII. éves tanulója a történelemből második helyezést ért el. A versenytétel témájáról (Európa képe a szalmári béke korában, és ezer évvel előbb) a gimnázium önképző körében később előadást tartott. Történelem tanára Dr. Neumann (Nádor) Jenő, Szarvas jeles monográfusa volt.

Emléklap az országos diákersenyőről

Megkülönböztetett figyelemmel fordult a közlekedés problémái felé, felismerve a témának a gazdasági életben betöltött jelentőségét. Elkészítette Szarvas és Budapest közötti közúti útvonalak teremtését. A vasúti közlekedés területén váltó megoldásokat tervezett.

Tevékenyen részt vett a gimnázium Vajda Péter Önképző Körének munkájában, melynek alelnök-titkára volt. Előadásokat tartott főleg földrajzi és történelmi témákban. Céjja elsősorban az érdeklődés felkeltése volt, különösen a mellőzött földrajz iránt (pl. Hogyan alakult ki a földrajzilag egységes magyar medence és a Kárpátok vonalata?), de más témákat is feldolgozott (pl. A protestáns kor lírája). Írásai megjelentek a Kör folyóiratában, a Zsengekben. Gyakran tartott a gimnáziumban nemzeti ünnepeinken értelemekben, képekben gazdag, egyéni hangvételű, hatásos beszédeket.

1923. június 23-án valamennyi tantárgyból jeles érettségi „vizsgálatot” tett, s ezzel lezárult sikereiben gazdag középiskolai korszaka.

¹ A Földrajzi Közlemények 1976. évi jubilárius számában (3-4. szám), Mendöl halálának tizedik évfordulóján dr. Wallner Ernő egyetemi tanár idézte fel Mendöl alakját, egyéniségét; tekintette át tudományos pályáját, illetve közölte szakirodalmi munkásságának jegyzékét. Az emlékszámban szemelvényeket is közölt Mendöl műveiből. Az emlékszámban megjelenésében jelentős szerepe volt a szemelvényeket válogató dr. Zombai Pálnak és dr. Havas Gáboréknak is. (Wallnernek is volt szarvasi kötődése, 1913/14. tanévben, mint tanárképző intézeti hallgató gyakorló tanítással a szarvasi ev. gimnáziumban végzett.) Bekési Élet útlelő száma pedig tartalmazza a nagy hatású születési 75. évfordulójára alkalmával a Magyar Földrajzi Társaság Körös-földi Osztálya Szarvason tartott plenáris ülésének előadásait, dr. Dövényi Zoltán, dr. Lettrich Edit, dr. Szabó Ferenc és dr. Bessenyei József tollából.
² Mendöl gyermekkorára vonatkozó adatok elsősorban Levay Ferenc: Mendöl Tibor gyermekkorára és munkássága c. 1969-ben írt közzétartott szövegnek.
³ A Mendöl család baráti kapcsolatban állt a hét gyermekes Mészáros Gusztáv családdal, így Mészáros Gusztáv egyik gyermekével, Mészáros Jenővel is.